

UPPSALA
UNIVERSITET

Den implicite författaren

En diskussion kring begreppet ”implicit författare”, med en
exemplifierande analys av inledningen till Karl Ove
Knausgårds roman *Min kamp*

Jon Arborelius

Ämne: Retorik

Nivå: C

Poäng: 15 hp

Ventilerad: HT 2014

Handledare: Jon Viklund

Examinator: Mika Hietanen

Litteraturvetenskapliga institutionen

Uppsatser inom retorik

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
1.1 Syfte och frågeställning	3
1.2 Analysmaterial	3
1.3 Teori och metod	4
1.4 Tidigare forskning	4
1.4.1 Tidigare forskning om implicit författare	5
1.4.2 Tidigare forskning om Karl Ove Knausgårds <i>Min kamp</i>	6
2. Från skönlitterära texters mening till implicit författare	7
2.1 Texters mening och hypotetisk intentionalism	7
2.2 Den implicite författaren	11
2.2.1 Kindts och Müllers nyansering av den implicite författaren	14
2.2.2 Den implicite författaren som ett postulerat subjekt bakom texten	16
2.2.3 En hypotetisk-intentionalistisk implicit författare	18
2.3 Betydelsen av den implicite författaren i en analys	22
3. Analys: Den implicite författaren i Knausgårds <i>Min Kamp</i>	26
3.1 Betydelsen av den hypotetiska intentionalismen	30
4. Avslutande kommentar	31
Käll- och litteraturförteckning	32

1. Inledning

Begreppet implicit författare myntades av Wayne C. Booth år 1961, i *The Rhetoric of Fiction*, och har sedan dess diskuterats fram och tillbaka av retoriker och litteraturteoretiker.¹ En fingervisning om diskussionernas omfattning fås i *The Implied Author. Concept and Controversy*, av de tyska narratologerna Tom Kindt och Hans-Harald Müller. Kindt och Müller redogör för den diskussion som förts från begreppets uppkomst fram till idag, och talande är den gedigna litteraturförteckning de hänvisar till: *The Implied Author* hänvisar till inte mindre än 489 verk som är relevanta för den implicite författarens framväxt som begrepp. Än mer talande är att Kindt och Müller efter genomgången inte kommer fram till en entydig slutsats. De menar att ”explicating the implied author as a participant in communication would not be sensible but that explicating it as an entity to which the meaning of a text is attributed could well be”, samt att begreppet ”implicit författare” som sådant eventuellt bör förkastas, till förmån för andra begrepp (inte givet vilka) som kan fånga olika aspekter som genom åren har tillskrivits den implicite författaren.² Klart från deras framställning är att den implicite författaren har debatterats livligt, och att ingen konsensus har uppnåtts.

Den implicite författaren är en viktig del av hur en läsare uppfattar ett verk i och med att den bild läsaren skapar sig av författaren är avgörande för hur verket uppfattas. I denna mening är en förståelse av den implicite författaren en väsentlig del av en förståelse av ett skönlitterärt verks retorik. Retoriken som ämne handlar om samverkan mellan talaren och åhöraren (i skriftlig kommunikation: mellan författaren och läsaren) och den bild en läsare kan skapa sig av en författare genom att läsa dennes verk är central för hur verket uppfattas, och därmed även central för en förståelse av verkets retoriska effekt. Den implicite författaren är med andra ord avgörande för hur läsaren uppfattar texten, och därmed intressant att studera inom ämnet retorik.

Föreliggande uppsats ämnar vara ännu ett inlägg i diskussionen om den implicite författaren, och undersöka en förståelse av den implicite författaren som en hypotetisk-intentionalistisk konstruktion. En liknande uppfattning berörs av Kindt och Müller, och förespråkas av den amerikanske narratologen William Nelles i artikeln ”A Hypothetical Implied Author”,³ men har i övrigt fått ringa uppmärksamhet. Det är, menar jag, fortfarande intressant med nya eller förfinade infallsvinklar på den implicite författaren, i och med att det

1 Se Wayne C. Booth, *The Rhetoric of Fiction*, Chicago: The University of Chicago Press 1961. Booth använde termen *implied author*, vilket i en direkt översättning blir ”implicerad författare”, men då det vedertagna svenska begreppet är ”implicit författare” väljer jag att använda mig av det istället.

2 Tom Kindt & Hans-Harald Müller, *The Implied Author. Concept and Controversy*, Berlin: Walter de Gruyter 2006, s. 181.

3 William Nelles, ”A Hypothetical Implied Author”, *Style* vol. 45, 2011:1, s. 109–118.

inte finns någon konsensus, varken kring begreppets tillämpbarhet eller kring dess konstituerande. Ett begrepps värde måste ligga i dess användbarhet och inte i den utsträckning i vilken det har diskuterats. Jag hoppas i denna uppsats kunna visa på en förståelse av den implicite författaren som ett användbart begrepp grundat i en förståelse av tolkningen av skönlitterära texter. För att demonstrera begreppets tillämpning kommer uppsatsen avslutas med en analys av inledningen till Karl Ove Knausgårds *Min Kamp*.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att fördjupa och precisera Booths begrepp ”implicit författare”. Från en utgångspunkt i teoretiserande av tolkningen av skönlitterära verk vill jag komma fram till en förståelse av vad den implicite författaren är och hur den konstrueras. Genom diskussionen vill jag visa hur den implicite författaren som begrepp kan användas för att uppnå en djupare förståelse för den retoriska aspekten av ett skönlitterärt verk. Med andra ord vill jag komma fram till en djupare förståelse för hur den implicite författaren är relevant för att förstå hur en läsare uppfattar ett verk, i förhållande till hur författaren menat att verket skall uppfattas.

Vidare kommer uppsatsen att diskutera hur begreppet kan appliceras i en analys av ett skönlitterärt verk. Genom en exemplifierande analys av inledningen till Karl Ove Knausgårds *Min kamp* syftar uppsatsen även till att visa hur en fördjupad förståelse av den implicite författaren är användbart i en analys av en skönlitterär text.

Frågeställningarna blir således följande:

Hur kan begreppet ”implicit författare” förstås? Vad är den implicite författaren och hur konstrueras den? Vad har detta för implikationer på en analys av ett skönlitterärt verk, speciellt i fallet *Min kamp*?

1.2 Analysmaterial

Den del av uppsatsen som visar på begreppets praktiska tillämpning kommer att utgöra en analys av inledningen till Karl Ove Knausgårds autofiktiva roman *Min kamp*. Romanen är, sina sex band sammantaget, nästan 4000 sidor lång, varför jag inte kommer att analysera den i sin helhet. Jag har istället valt att fokusera på inledningen, detta främst av två anledningar: För det första är inledningen intressant därför att den implicite författare som konstrueras under romanens första avsnitt är avgörande för hur romanen uppfattas av läsaren. För det andra är inledningen i *Min kamp* sinnrikt konstruerad för att skapa en föreställning om författaren. Romanen inleds med en essäliknande passage om döden, innan berättarjaget introduceras några sidor senare. Växelspelet mellan essäliknande avsnitt och berättande normalprosa är ett genomgående inslag i romanen, och viktigt för konstruerandet av den implicite författaren.

Med anledning av detta kommer min analys att fokusera på inledningen, och endast undantagsvis hänvisa till andra delar av romanen.

Materialet är valt av flera anledningar. För det första skapade *Min kamp* en stor kontrovers, främst i Norge, då den gavs ut, vilket gör att den, i kraft av sitt stora genomslag är intressant att studera i sig. För det andra är romanens implicite författare intressant i och med att den är autofiktiv, och strävar efter att ”skriva sanningen”.⁴ Detta medför att den empiriske författaren Knausgård är mycket medveten om hur han framställer sig själv – romangestalten Knausgård (och därmed den implicite författaren) – vilket han också kommenterar i romanen. Samspelet mellan författaren Knausgård, den implicite författaren, romangestalten Knausgård och läsaren blir därför mycket intressant. Vidare gör den autofiktiva aspekten av romanen att själva konstitueringen av romangestalten Knausgård är intressant, vilket undersöks av exempelvis Oskar Alsing i C-uppsatsen ”Manskampen”, framlagd vid Uppsala universitet.⁵ Jag hoppas kunna visa på att en preciserad implicit författare kan ge ytterligare ett djup i en sådan diskussion.

1.3 Teori och metod

Uppsatsen består till största delen av en teoretisk diskussion som undersöker begreppet ”implicit författare” och försöker komma fram till ett synsätt som är väl preciserat. Diskussionen tar avstamp i en hypotetisk-intentionalistisk förståelse av texttolkning och visar hur en sådan förståelse är kompatibel med den implicite författaren. Vidare diskuteras den implicite författarens betydelse för en analys av en skönlitterär text.

Avslutningsvis förevisas resultatet av diskussionen i en exemplifierande analys av inledningen till Karl Ove Knausgårds roman *Min kamp*.

1.4 Tidigare forskning

Tidigare forskning som är av intresse för föreliggande uppsats är i huvudsak av två slag: forskning kring den implicite författaren, samt forskning kring Knausgårds *Min kamp*.

4 Angående sanningen i *Min kamp*, se exempelvis Arne Melberg, ”En man som heter Karl Ove”, *Svenska dagbladet*, 2013-09-01, http://www.svd.se/kultur/litteratur/en-man-som-heter-karl-ove_8472252.svd (2015-01-04).

5 Alsing undersöker i uppsatsen hur romangestalten Knausgårds ”manlighet” konstrueras, se: Oskar Alsing, *Manskampen. En undersökning av maskulinitetens konstruktion i Karl Ove Knausgårds ”Min Kamp”*, C-uppsats framlagd vid Avdelningen för litteraturvetenskap, Litteraturvetenskapliga fakulteten, Uppsala universitet 2013.

1.4.1 Tidigare forskning om den implicite författaren

Begreppet ”implicit författare” myntades av Wayne C. Booth i *The Rhetoric of Fiction* 1961 och har sedan dess diskuterats av ett stort antal teoretiker inom främst retorik och narratologi. Min egen diskussion refererar till flera av dessa, men en mycket kortfattad genomgång av vad som sagts i ämnet är ändå på sin plats.

I *The Rhetoric of Fiction* presenterar Booth begreppet ”implicit författare” som en av författaren genom verket implicerad version av sig själv. Booth menar att det är oundvikligt att läsaren skapar sig en bild av den som har författat texten, och att denna bild är en av textens mest centrala effekter.⁶ Booth ger dock aldrig en entydig definition av begreppet, varför det nästan genast kritiserades av andra teoretiker. En av de huvudsakliga svagheterna, ansåg många, var att Booth aldrig gjorde en entydig särskilning mellan den implicite författaren och den empiriske författaren.⁷ Flera alternativa begrepp, menade att omfamna liknande funktioner som den implicite författaren, har införts sedan *The Rhetoric of Fiction*. Bland dessa kan bland annat nämnas Umberto Ecos *model author*, Wolf Schmidts *abstract author* och Kendall Waltons *apparent artist*.⁸

Enligt Kindt och Müller har den implicite författaren genom åren setts i huvudsak på två olika sätt: antingen som ett användbart koncept inom tolkningsteori, eller som ett verktyg för praktisk tillämpning inom texttolkning. Begreppet har tillskrivits olika stor betydelse av olika teoretiker, men det tycks inte finnas något samband mellan vilket av de två synsätten som anläggs och den betydelse som tillskrivs begreppet.⁹ Alltså kan även här ses ett exempel på bristen av konsensus kring den implicite författaren.

Ytterligare ett exempel på kommentarer kring den implicite författaren finns hos bland andra den brittiske litteraturprofessorn David Lodge, som menar att den implicite författaren möjliggör en syn på litteraturens kommunikativa funktion på ett sätt som inte tidigare varit möjligt: ”’Rhetoric’ is Professor Booth’s term for the means by which the writer makes known his vision to the reader and persuades him of its validity [...]”¹⁰

En fördjupad bild av vad som sagts i ämnet återfinns under rubriken ”Från skönlitterära texters mening till implicit författare”, då diskussionen där relaterar till många olika forskare och åsikter.

6 Se Booth 1961, s. 70–71.

7 Kindt & Müller 2006, s. 1, 71.

8 Se Umberto Eco, *The Role of the Reader*, Bloomington: Indiana University Press 1979; Wolf Schmid, *Elemente der Narratologie*, Berlin: Walter de Gruyter 2005, samt Kendall Walton, *Marvelous Images: Essays on Values and the Arts*, Oxford: Oxford University Press 2008, s. 228-239.

9 Kindt & Müller 2006, s. 65–66.

10 David Lodge, ”Review Booth 1961”, *Modern Language Review*, 1962:57, s. 580.

1.4.2 Tidigare forskning om Karl Ove Knausgårds *Min kamp*

Det har – med tanke på att den första delen av *Min kamp* publicerades så sent som 2009 – hunnits skrivas förhållandevis mycket om romanen. Stora delar av det som skrivits är tidningsartiklar, främst i Norge, som på ett eller annat sätt kommenterar utgivningen av romanen. *Min kamp* föranledde i Norge en stor debatt i media på grund av sin utelämnande karaktär, vilket Knausgård också själv diskuterar ingående i romanens sista del.¹¹

En av de större diskussionerna kring *Min kamp* utkom redan 2010: *Knausgård-koden* av den norske litteraturvetaren Ejvind Tjønneland.¹² I boken undersöker Tjønneland hur *Min kamp* skapat en debatt i Norge, och vad det är i romanen som gör att den fick denna typ av genomslag.

I en artikel med titeln ”Finns det fortellinger uten fortellere? Med en ekskurs om Karl Ove Knausgårds *Min kamp*” undersöker den norske litteraturprofessorn Jon Arild Olsen narratologiska aspekter i *Min kamp*. Olsen ställer frågor kring narrativets roll i förhållande till verkligheten och det fiktiva i romanen. En av slutsatserna som dras handlar om hur Knausgård ger sitt narrativ tyngd genom att hela tiden framställa sina scener som om de faktiskt har hänt, snarare än att, som exempelvis Marcel Proust gjorde i *På spaning efter den tid som flytt*, ofta framställa dem som exempel på hur det *kunde* vara.¹³

En C-uppsats i litteraturvetenskap, framlagd vid Uppsala universitet, som närmar sig *Min kamp* på ett liknande sätt som analysdelen av denna uppsats är *Manskampen. En undersökning av maskulinitetens konstruktion i Karl Ove Knausgårds ”Min Kamp”* av Oskar Alsing.¹⁴ I denna uppsats undersöker Alsing hur ”manlighet” konstrueras av romankarakteren Knausgård. Analysen i föreliggande uppsats fokuserar på hur den implicite författaren konstrueras, men i det avseendet att jag, liksom Alsing, fokuserar på hur vissa aspekter av roman-jaget konstrueras så rör vi oss inom samma fält.

11 Se Karl Ove Knausgård, *Min kamp 6*, Oslo: Forlaget Oktober AS 2011.

12 Ejvind Tjønneland, *Knausgård-koden*, Oslo: Spartacus forlag AS, 2010.

13 Olsen, Jon Arild, ”Finns det fortellinger uten fortellere? Med en ekskurs om Karl Ove Knausgårds *Min kamp*”, *Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift* vol. 13, 2010:3, s. 55–64.

14 Se Alsing 2013.

2. Från skönlitterära texters mening till implicit författare

Den bild som en läsare kan skapa sig av en författare, genom läsning av dennes verk, är avgörande för hur läsaren uppfattar verket och därmed även avgörande för hur författaren lyckas med det retoriska problemet att med texten föra fram det önskade. En förståelse för den implicite författaren blir därmed viktig för att förstå hur det retoriska samspelet mellan författaren och läsaren, genom texten, fungerar.

För att visa hur denna bild, eller den implicite författaren, kan användas, och vara givande, i en analys av ett skönlitterärt verk vill jag börja med att grundligt utreda vad begreppet implicit författare egentligen innebär. Jag presenterar därför här en diskussion som tar sin utgångspunkt i en förståelse av texters mening, för att därifrån komma fram till en modell av den implicite författaren som är kompatibel med en förståelse av texttolkning, och som dessutom kan vara givande i en analys av ett skönlitterärt verk.

2.1 Texters mening och hypotetisk intentionalism

I artikeln ”On What a Text Is and How It Means” argumenterar den amerikanske filosofen William Tolhurst för att litterära verk skall ses som språkliga *ytranden* producerade av en historiskt och socialt förankrad författare. Litterära texters mening är, menar Tolhurst, att betrakta som en form av yttrande-mening (*utterance meaning*), snarare än som textuell mening (*textual meaning*) eller den yttrandes mening (*utterer's meaning*).¹⁵ Den amerikanske filosofen Jerrold Levinson förklarar Tolhursts distinktion med orden:

Utterer's meaning is the meaning an intentional agent (speaker, writer) has in mind or in view to convey by the use of a given verbal vehicle. *Utterance meaning*, in contrast, is the meaning that such a vehicle ends up conveying in its context of utterance – which context includes its being uttered by such-and-such agent.¹⁶

Den tredje möjliga meningen, den textuella meningen, är enligt Tolhurst den mening som kan sägas ligga i ordens lexikala innebörd.

Meningen i en text är beroende av den yttre kontexten, en given följd av ord tillskrivs en mening som beror av yttre faktorer. Alltså kan inte textens mening sägas ligga enbart i den kombination av verbala tecken i vilken texten består. Ett exempel som förtydligar detta kunde vara ett sms med ordföljden: ”Butiken stänger klockan 21”, som beroende av kontexten kan

15 William Tolhurst, ”On What a Text Is and How It Means”, *British Journal of Aesthetic*, 1979:19, s. 3–14.

16 Jerrold Levinson, ”Intention and Interpretation: A Last Look”, *Intention and Interpretation*, Gary Iseminger (red.), Philadelphia: Temple University Press 1992, s. 222–223.

uttrycka meningen: ”Butiken kommer att stänga klockan 21 idag”, eller ”Butiken har redan stängt”, eller ”Jag kommer inte hinna till butiken innan den stänger.” Således är det tydligt att meningen i en text, skönlitterär eller icke, är beroende av mer än ordval och syntax, och att meningen därför ytterst inte kan ses som textuell. Vidare bör meningen i en skönlitterär text ej heller ses som den yttrandes mening, i och med att det i praktiken är omöjligt för en läsare av en text att veta vad författaren avsåg, samtidigt som möjligheten hela tiden finns att författaren inte heller har lyckats med att skriva in sin mening i texten. Författaren kan ha skrivit fel, formulerat sig illa, texten kan ha tryckfel. Det är med andra ord inte säkert att meningen i texten är den mening som författaren avsåg. En texts inneboende mening skall alltså inte ses som den mening vilken författaren ursprungligen avsåg, och inte heller som en mening helt och fullt beroende och skapad av ordval och syntax. Istället återstår ett synsätt på textens mening som varande en form av *utterance meaning* eller yttrande-mening.

Yttrande-mening är en pragmatisk modell för hur ett yttrande tillskrivs en mening av en läsare-uttolkare. Meningen hos yttrandet ses där som den mening en läsare-uttolkare är mest berättigad, givet den språkliga och sociala kontexten, att anta att författaren-kodaren vill föra fram genom yttrandet. De förutsättningar (sociala, kulturella, språkliga, historiska) en läsare har att avkoda meningen i en litterär text fångas av Levinson, som i *The Pleasures of Aesthetics: Philosophical Essays*, skriver att litterär mening inom ramarna för denna modell:

will be a function of and constrained by [...] the potentialities of the text per se together with the generative matrix provided by its issuing forth from individual A, with public persona B, at time C, against cultural background D, in light of predecessors E, in the shadow of contemporary events F, in the remainder of A's artistic oeuvre G, and so on.¹⁷

Denna modell vilar på en idé om att den textuella evidensen och den kontextuella evidensen kompletterar varandra, och att textens mening stammar ur ett förhållande mellan den textuella evidensen och den kontextuella evidensen.¹⁸ Den kontextuella evidensen är hela tiden begränsad till läsarens kunskaper kring textens tillkomst, vilket innebär att olika läsare kommer att ha olika kontextuell evidens. I och med att den kontextuella evidensen ses som en avgörande del av textens mening öppnas möjligheten för en oändlig mängd meningar hos en och samma text: varje läsare tillskriver den specifika texten en mening, och var och en av

17 Jerrold Levinson, *The Pleasures of Aesthetics: Philosophical Essays*, Ithaca: Cornell University Press 1996, s. 184.

18 Textuell och kontextuell evidens syftar här på belägg som återfinns inom ramarna för texten, respektive belägg som endast existerar då texten betraktas i förhållande till en yttre kontext.

dess mening är lika giltig eller lika korrekt. För att komma runt detta problem stipulerar Levinson att det existerar en (eller flera) tolkningar av en texts mening som är ”mest korrekt”. Levinson skriver:

As applied to literature [...] what this amounts to is this: the core meaning of a literary work is given by the best hypothesis, from the position of an appropriately informed, sympathetic, and discriminating reader, of authorial intent to convey such and such to an audience through the text in question.¹⁹

Det finns med andra ord i varje litterärt yttrande en mening sådan att den kan utläsas av en idealläsare, ideal i den betydelsen att läsaren har samma förutsättningar för sin avkodning som författaren hade för kodningen. Således krävs av en idealläsare att den har de moraliska värderingar, den historiska kunskap och lever i den sociala kontext som finns, så att säga, inbyggd i författarens idealläsare. Med denna ingång kan textens mening ses som en ”optimal hypotes om författarens intentioner” istället för att ses som författarens faktiska intentioner. Det finns dock alltid en diskrepans, större eller mindre, mellan författarens idealiserade bild av läsaren och den faktiska läsaren, eller den *empiriske läsaren*. Denna diskrepans, i kombination med ett mått av identifikation utgör grunden för den retoriska situation som kommunikationen mellan författaren och läsaren kretsar kring. Författaren har en uppsättning värderingar och försanthållanden kring vilken diskursen byggs. Den uppfattning en läsare får om texten, och därmed den tolkning som läsaren gör, är då till stor del beroende av hur väl läsaren kan identifiera sig med de värderingar och försanthållanden som författaren hyser.

Med en uppsättning olika empiriska läsare av en och samma specifika text står det således klart att det följer en uppsättning olika meningar hos texten. Men även om läsaren helt sammanfaller med den av författaren skapade idealbilden av en läsare – vilket i sig är något av en praktisk omöjlighet – finns möjligheten till olika tolkningar av textens mening. Det finns ingenting som säger att en läsare under optimala förutsättningar inte kan komma fram till två eller flera motstridiga, i lika grad välgrundade, hypoteser av författarens intentioner, som då båda är att betrakta som den bästa tolkningen och därmed som textens mening. Levinson kringgår detta problem genom att föreslå ett synsätt som ”view[s] such multiplicity so that it becomes, from a certain angle, unitary.”²⁰ I en situation där det finns ett flertal

19 Jerrold Levinson, ”Hypothetical Intentionalism: Statement, Objections, and Replies”, *Is There a Single Right Interpretation?*, Michael Krausz (red.), University Park: The Pennsylvania State University Press 2002, s. 309.

20 Levinson 2002, s. 310.

optimala tolkningar T_1 , T_2 , T_3 till och med T_n , bör slutsatsen inte vara den att textens mening ligger i disjunktionen T_1 eller T_2 eller T_n , och ej heller den att meningen ligger i en konjunktion av T_1 och T_2 och T_n . Istället bör textens mening ses som något som ligger bortom en disjunktion eller konjunktion av dess separata möjliga meningar.

The best, most correct and comprehensive, interpretation of a work of art subject to multiple individually justifiable or revealing readings must be an interpretation that enfolds all such readings: a kind of *global* or *subsumptive* reading, so to speak, one that acknowledges all the individually acceptable readings and puts them in relation to one another.²¹

Levinson kommenterar avsaknaden av ett begrepp som fångar in denna ”ensemble” av tolkningar i samspel och menar att avsaknaden av ett sådant begrepp inte visar att modellen som sådan inte är korrekt och heltäckande. Denna tolkningsmodell, baserad på den bästa hypotetiska tolkningen av författarens intentioner (eller på samspelet mellan flera sådana ”bästa tolkningar”) benämns som hypotetisk intentionalism (*hypothetical intentionalism*), och kan användas som grund för en förståelse av begreppen ”implicit författare” och ”implicit läsare”.

Från en diskurs kan göras en hypotetisk konstruktion av den från författarens sida avsedda mottagaren (då diskursen är en litterär text: den avsedda läsaren). Denna avsedda mottagare kan benämnas ”implicit läsare”, eller *implied auditor*. Det är viktigt här att ha i bakhuvudet att den implicerade läsaren inte refererar till en läsare i termer av personliga egenskaper (ålder, kön, utseende, färdigheter) utan snarare i termer av ideologi. Den implicite läsaren som begrepp innefattar de värderingar och de försanthållanden som denne läsare bygger sin tillvaro kring. Litteraturteoretikern Edwin Black skriver i artikeln ”The Second Persona” att det handlar om ”[...] ideology in the sense that Marx used the term: the network of interconnected convictions that functions in a man epistemically and that shapes his identity by determining how he views the world.”²² Den implicite läsaren kan, analogt med den implicite författaren, ses som grundad i de indexikala tecken för en författares förhållningssätt som finns i texten.²³ ”Discourses contain tokens of their authors. Discourses

21 Levinson 2002, s. 311.

22 Edwin Black, ”The Second Persona”, *Contemporary Rhetorical Theory*, John Louis Lucaites, Celeste Michelle Condit & Sally Caudill (red.), New York: Guilford Press 1999, s. 334.

23 Indexikala tecken är tecken som har ett kausalt samband med det betecknade, i motsats till symboler och ikoner. Om indexikala och andra tecken, se Charles Sanders Peirce, ”Logic as Semiotic: The Theory of Signs”, *Semiotics: An Introductory Anthology*, Robert E. Innis (red.), Indiana: Hutchinson 1985, s. 9–19.

are, directly or in transmuted form, the external signs of internal states.”²⁴ (Black säger dock inte att dessa tecken till sin natur nödvändigtvis är indexikala – han hävdar heller inte motsatsen – , men då den teori om implicita författare som presenteras nedan grundar sig på att tecknen är indexikala så underlättas en förståelse genom att låta även dessa tecken vara uteslutande indexikala.)

Vidare menar Black att denne implicite läsare kan ses som en ”vector of influence” – alltså som något mer än en bild av den önskvärde läsaren. Den ideologi som den implicite läsaren kan sägas hysa representerar även den ideologi som författaren av texten, under optimala omständigheter, skulle önska att hans läsare hyste: ”The critic can see in the auditor [eller läsaren] implied by a discourse a model of what the rhetor [eller författaren] would have his real auditor [eller läsare] become.”²⁵ Och på samma sätt som den empiriske läsaren av en text kan utläsa de ideologier som den implicite läsaren hyser kan den empiriske läsaren även skapa sig en bild av vilka moraliska värderingar och vilka försanthållanden som ligger hos den *implicite författaren*.²⁶

2.2 Den implicite författaren

Begreppet ”implicit författare” (*implied author*) myntades ursprungligen av Wayne C. Booth i *The Rhetoric of Fiction* från 1961. Begreppet användes då avseende den uppsättning värderingar och försanthållanden som tillskrivs en författare av en läsare vid läsningen av en av dennes verk. Denna bild som läsaren skapar sig är enligt Booth en av de viktigaste aspekterna för hur ett verk uppfattas.

As he [the empirical writer] writes, he creates not simply an ideal, impersonal 'man in general' but an implied version of 'himself' that is different from the implied authors we meet in other men's works. [...] [It] is clear that the picture the reader gets of this presence [the presence of an implied author] is one of the author's most important effects. However impersonal he may try to be, his reader will inevitably construct a picture of the official scribe who writes in this manner – and of course that official scribe will never be neutral toward all values. Our reactions to his various commitments, secret or overt, will help to

24 Black 1999, s. 332.

25 Black 1999, s. 335.

26 Faktum är att den ideologiska uppsättning värderingar och försanthållanden som baserat på indexikala tecken i texten kan tillskrivas dess implicite författare kan ses som helt sammanfallande med den uppsättning som tillskrivs den implicite läsaren. Med denna ståndpunkt är således den implicite författaren och den implicite läsaren att betrakta som två sidor av samma mynt.

determine our response to the work.²⁷

Booth ger i *The Rhetoric of Fiction* aldrig en entydig definition av den implicite författaren, varför det ofta har ansetts oprecist och sakna praktisk tillämpning. I kölvattnet av Booth dök det upp andra modeller som försökte ta fasta på samma tanke: att det hos den empiriske läsaren under läsprocessen skapas en föreställning om vem författaren bakom texten är och att denna föreställning är av stor vikt för hur verket uppfattas och tas emot av läsaren. Bland dessa alternativa begrepp bör nämnas Umberto Ecos *model author*, samt Wolf Schmidts *abstract author*, men ingen av dessa har fått lika stort fäste som Booths begrepp.²⁸ Kindt och Müller säger i *The Implied Author – Concept and Controversy* att ”[a]ttention has been drawn to the anomalies of the concept ever since it was introduced”,²⁹ men, ”its critics have been unable to prevent it from becoming one of the most successful concepts in the academic study of literature in the twentieth century.”³⁰ Det står alltså klart att den implicite författaren – förutom att vara ifrågasatt – är ett begrepp som fått stort fäste inom den moderna litteraturteorin. Det skall dock sägas att det även finns forskare som försvarar Booths ursprungliga begrepp (exempelvis litteraturteoretikern Dan Shen, som i artikeln ”What Is the Implied Author?” hävdar att den kritik som begreppet fått motstå är grundad i en feltolkning av Booth³¹). Vidare har den implicite författaren, förutom att den har ifrågasatts till sin form, även ifrågasatts ifråga om sin existens som sådan.

Den amerikanska narratologen Susan S. Lanser menar att den implicite författaren är beroende av tron på den implicite författaren: ”If the implied author exists 'in' a text, it exists as inferred and imagined: the implied author is a reading effect. This effect cannot be guaranteed, for the implied author is essentially a matter of belief, existing only when and where readers construct it.”³² Jag vill hävda att ingången att den implicite författaren är beroende av läsarens *tro* på den implicite författaren (eller kanske riktigare: på läsarens tro att den vid läsningen skapar sig en bild av författaren) är missgynnsam, därför att den stöder en idé om en implicit författare som en antropomorf bild skapad av en läsare. Den implicite författaren borde istället ses som en eller annan variation på en motsvarighet till den implicite läsare som presenterades i föregående avsnitt, där det centrala är den väv av värderingar och försanthållanden som indexikalt kan spåras i en text och som kan sägas utgöra grunden för identifikationen mellan författaren och läsaren. Att se den implicite läsaren och den implicite

27 Booth 1961, s. 71.

28 Se exempelvis Eco 1979, samt Schmid 2009, s. 161.

29 Kindt & Müller 2006, s. 1.

30 Kindt & Müller 2006, s. 1–2.

31 Dan Shen, ”What Is the Implied Author?”, *Style* vol. 45, 2011:1, s. 80–98.

32 Susan S. Lanser, ”(Im)plying the Author”, *Narrative* vol. 9, 2001:2, s. 154.

författaren som antropomorfa ökar risken att falla in i en syn på det implicerade som karaktärsegenskaper och inte som ideologiska egenskaper, vilket Black, med många andra, vill undvika. Vidare menar jag att existensen (eller icke-existensen) av den implicite författaren inte är relevant att diskutera, då det snarare är *begreppets användbarhet* som är av relevans. Om den implicite författaren kan ge en utökad förståelse för texters betydelse eller för kommunikationen mellan en författare och en läsare så är begreppet som sådant värdefullt, oavsett om det i *varje* läsare faktiskt skapas något sådant som en ”bild av en implicit författare”. Och som Lanser själv påpekar i sin artikel: vi kommer ihåg Voltaires kommentar att ”om Gud inte finns, så skulle vi behöva uppfinna honom.”³³

Som tidigare nämnt är den definition av den implicite författaren som lades fram av Booth 1961 vag och oprecis. En mer konkret definition presenteras i *Handbook of Narratology*, där Wolf Schmid skriver:

The concept of implied author refers to the author-image contained in a work and constituted by the stylistic, ideological, and aesthetic properties for which indexical signs can be found in the text. Thus, the implied author has an objective and a subjective side: it is grounded in the indexes of the text, but these indexes are perceived and evaluated differently by each individual → reader.³⁴

Schmid menar här att det begrepp som Booth använder refererar till en implicit författare baserad på indexikala tecken i ett litterärt verk (egentligen i alla typer av kulturella produktioner): ”[...] it is more likely [än inte] that Booth's rather imprecise formulation was meant to capture the idea that the creator of every product is inevitably and involuntarily represented indexically in it.”³⁵ Den implicite författaren som begrepp refererar enligt Schmid därmed till en faktisk entitet, en konkret uppsättning egenskaper som kan spåras indexikalt i en diskurs. Den implicite författaren presenteras här av Schmid inte som en medveten konstruktion av den empiriske författaren, utan som en biprodukt som ”necessarily accompany each and every symbolic representation.”³⁶ Detta sammanfaller med Booths tanke att det i varje text – även om författaren gjort allt den kan för att dölja dem – finns spår av de ideologier, moraliska värderingar och försanthållanden som författaren hyser. Frågan om hur konstruerandet av den implicite författaren skall förstås kvarstår dock fortfarande.

Kindt och Müller presenterar en nyanserad och strukturerad bild av den implicite

33 Lanser 2001, s. 154.

34 Schmid 2009, s. 161.

35 Schmid 2009, s. 164.

36 Schmid 2009, s. 161.

författaren, med syftet att bena ut de olika möjliga tolkningarna av begreppet. Framställningen är uppdelad i tre aspekter: 1) den implicite författaren som ett receptionsfenomen, 2) den implicite författaren som en aktör i en kommunikationsprocess, samt 3) den implicite författaren som ett postulerat subjekt bakom texten. De två första av dessa förhållningssätt avfärdas snabbt, men det tredje – den implicite författaren som ett postulerat subjekt bakom texten – håller enligt Kindt och Müller för en närmare granskning. Jag kommer i den följande diskussionen gå igenom de möjliga synsätten och visa på att en variant av den implicite författaren som ett postulerat subjekt bakom texten är givande, i den mening att ett sådant synsätt ger en fördjupad förståelse för själva konstituerandet av den implicite författaren, samtidigt som det kan ge en grund för en analys av en skönlitterär text.

2.2.1 Kindts och Müllers nyansering av den implicite författaren

Det första av de tre huvudsakliga synsätten (den implicite författaren som ett receptionsfenomen) avfärdas som sagt snabbt av Kindt och Müller, som inte går in i en diskussion kring huruvida det är så att varje läsare faktiskt skapar sig en bild av en författare vid läsningen av en text. Kindt och Müller menar att en sådan diskussion inte är relevant för teoretiska litteraturstudier då "[...] the question of whether the implied author can be used as a category of empirical reception cannot be discussed meaningfully in [a context] in which a traditional approach to the study of texts is taken."³⁷ Precis som jag påpekade ovan är det heller inte relevant – förutom att vara omöjligt – att inom ramen för en litteraturteoretisk diskussion försöka utröna huruvida den implicite författaren som ett receptionsfenomen, som en bild skapad i läsarens sinne, existerar eller inte. Därmed avfärdar jag, likt Kindt och Müller, detta synsätt som varandes ointressant för föreliggande diskussion.

Det andra synsättet, med den implicite författaren som en aktör i en kommunikationsprocess avfärdas också av Kindt och Müller. Synsättet bygger på tanken att den implicite författaren är en entitet som för fram information, och har förespråkats av bland andra den amerikanske retorikern Seymour Chatman.³⁸ Den kritik som Kindt och Müller riktar mot idén om en implicit författare som ett led i en kommunikationsprocess summeras i orden: "The author and narrator [...] are to be understood as sources of utterances. [...] Strictly speaking, we cannot say that the implied author brings forth anything."³⁹ och vidare: "[...] the implied author should be understood as a postulated subject to which aspects of the text are attributed

37 Kindt & Müller 2006, s. 153.

38 Se exempelvis Seymour Chatman, *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell University Press 1978.

39 Kindt & Müller 2006, s. 157.

rather than a sender in the communication process.”⁴⁰ En liknande kritik lyfts fram av den schweiziska litteraturvetaren Marie-Laure Ryan i artikeln ”Meaning, Intent, and the Implied Author” där hon menar att den implicite författaren (samt den implicite läsaren) inte tycks fylla någon funktion i en kommunikationsmodell som ställs upp som:

författare → implicit författare → berättare → *narratee* → implicerad läsare → läsare

I en sådan modell, menar Ryan, finns det två separata världar: en fiktiv, där berättaren och *narrateen* (den åhörare som postuleras i texten) verkar, samt en ”riktig” värld, där den empiriske författaren samt den empiriske läsaren verkar. Den implicite författaren och den implicite läsaren tycks inte passa in i någon av världarna: ”While the [implied author] is excluded from the real world by its lack of means of communication, it cannot be regarded as a member of the fictional world; otherwise, it would fuse with the narrator.”⁴¹ Den enda rimliga lösningen på detta, menar Ryan, skulle vara att införa en tredje värld, någonstans mellan den fiktiva och den riktiga. Dock skulle denna mellanliggande värld inte ha några som helst likheter med de två andra världarna, och den skulle dessutom vara införd enbart i syftet att ge den implicite författaren och den implicite läsaren någonstans att husera, varför Ryan menar att lösningen är problematisk och bör förkastas: ”the explanation [with an extra world] would be totally ad hoc.”⁴² Det står alltså klart att en implicit författare hemmahörande i en kommunikationsmodell som den ovan medför problem, samtidigt som den implicite författaren fyller en funktion i teoribildandet kring litterär kommunikation. Kindt och Müller skriver om den implicite författaren att ”[it] should be seen not as the source of an utterance, but as a placeholder for its meaning.”⁴³ Den implicite författaren har således en funktion i litterär kommunikation, men denna funktion kan inte jämföras med den hos en författare eller en läsare. Narratologen Michael J. Toolan sammanfattar det bra: ”The implied author is a real position in narrative processing [...] but it is not a real *role* in narrative transmission.”⁴⁴ På samma sätt som Ryan, samt Kindt och Müller, förkastar idén om den implicite författaren som en aktör i en kommunikationsprocess vill jag också hävda att denna idé inte är varken hållbar eller givande. Således återstår endast det tredje synsättet: den implicite författaren som ett postulerat subjekt bakom texten.

40 Kindt & Müller 2006, s. 158.

41 Marie-Laure Ryan, ”Meaning, Intent, and the Implied Author”, *Style* vol. 45, 2011:1, s. 35–36.

42 Ryan 2011, s. 36.

43 Kindt & Müller 2006, s. 157.

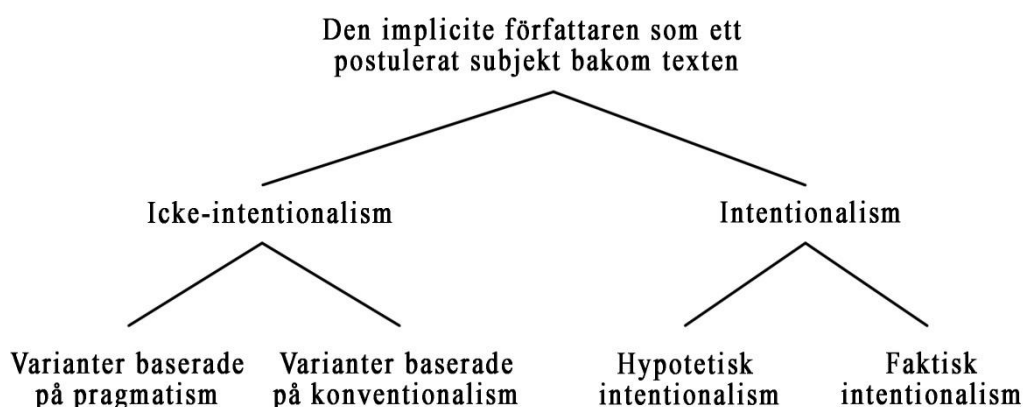
44 Michael J. Toolan, *Narrative. A Critical Linguistic Introduction*, London and New York: Routledge 1988, s. 78.

2.2.2 Den implicite författaren som ett postulerat subjekt bakom texten

Synsättet att den implicite författaren är ett postulerat subjekt bakom texten grundar sig i tanken att den implicite författaren skall förstås som en entitet på vilken aspekter av texten återförs. Istället för att den implicite författaren ses som ett rent receptionsfenomen (som en bild skapad i en läsares inre) eller som en aktör i en kommunikationsprocess, skall begreppet alltså användas om *aspekter av en text* eller om aspekter av *meningen i en text*. Kindt och Müller redogör för en indelning av olika sätt att förhålla sig till idén om den implicite författaren som ett postulerat subjekt, men kommer först med följande tydliggörande inlägg (vilket är av stor vikt för förståelsen av den hypotetisk-intentionalistiska implicita författare som jag vill komma fram till, och vilken jag vill återkomma till senare):

Even if treatments of the implied author as a postulated subject to which some aspect of the text is ascribed can differ considerably from one another, the text-based reconstructions that they attribute to the concept have something fundamental in common: the object of the attribution operation with which the implied author of a text is constructed is always an idea of 'work meaning'. In the context of the dominant ways of modelling the concept, in other words, the implied author is a placeholder for what Booth once referred to as 'the intuitive apprehension of the completed artistic whole'.⁴⁵

Den indelning som Kindt och Müller lägger fram åskådliggörs i Figur 1, nedan.⁴⁶

Figur 1: Den implicite författaren som ett postulerat subjekt bakom texten

Som synes i figuren ovan så kan den implicite författaren som ett postulerat subjekt bakom

45 Kindt & Müller 2006, s. 158–159, samt Booth 1961, s. 73.

46 Kindt & Müller 2006, s. 161. Den figur som presenteras i denna uppsats är en försvenskad, direkt motsvarighet till den som återfinns i *The Implied Author: Concept and Controversy*.

texten ses som antingen beroende av icke-intentionalism eller som beroende av intentionalism, där intentionalism och icke-intentionalism avser två olika ansatser till, eller synsätt på, textolkning. Intentionalismen kan definieras som ”The view that the meaning of a work of art [en skönlitterär text] is the one intended by the artist [författaren], and that a successful interpretation of the work is a matter of capturing that intended meaning”,⁴⁷ vilket i korthet alltså innebär att en uttolkare av en text bör ha som yttersta mål att utröna vad *författaren menade*. Motsatsen, att istället ha som utgångspunkt vad *texten menar*, är vad som går under namnet ”icke-intentionalism”. Seymour Chatman fångade det bra i orden: ”Authors sometimes mean one thing but their texts another.”⁴⁸ Frågan blir då vilken av dessa två möjliga meningar – författarens och textens – som är den viktigare, och dessutom vilken av dem som på bästa sätt kan förklara den implicite författaren.

Kindt och Müller skriver: ”For those who support a non-intentionalistic explication, the essence of the concept lies in the adjective 'implied'; for those who support an intentionalistic explication, it lies in the noun 'author'.”⁴⁹ I en icke-intentionalistisk tolkning av den implicite författaren råder det delade meningar om vilken mening hos texten som är den relevanta (författarens mening är redan avskriven): en mening som är grundad i pragmatism eller en som är grundad i konventionalism. Den pragmatiska infallsvinkeln bygger på att varje tolkning av en texts mening som är 1) fri från motsägelser, och 2) väsentligen applicerbar på texten i fråga, är en ”korrekt” tolkning av texten. Således finns det för varje läsare och varje läsning en tolkning, vilket i slutändan summeras upp till en oändlig mängd tolkningar, som – och är den springande punkten – är lika ”korrekta”. Att tolkningarna är i lika grad ”korrekta” tycks vara oförenligt med den definition av den implicite författaren som Schmid presenterar i *Handbook of Narratology* (och med majoriteten av de definitioner som har presenterats) därför att den implicite författaren bör kunna konstrueras unik och entydig i varje given text. Om det finns ett flertal tolkningar som alla är lika korrekta, borde det finnas ett lika stort antal implicita författare, som alla är lika korrekta, men det är inte förenligt med den ursprungliga idén att det i varje verk finns en implicit författare. Det finns, så att säga, bara en korrekt konstruktion av den implicite författaren i en text, men en pragmatisk icke-intentionalistisk tolkning medför att det finns en oändlig mängd implicita författare, alla lika giltiga, vilket är ett problem.

De som stöder den konventionalistiska infallsvinkeln undviker problemet med en oändlig rad lika giltiga implicita författare genom att identifiera ett verks mening med dess

47 Eran Guter, *Aesthetics A–Z*, Edinburgh: Edinburgh University Press 2010, s. 106–107.

48 Seymour Chatman, *Coming to Terms. The Rhetoric of Narrative in Fiction and Film*, Ithaca: Cornell University Press 1999, s. 78.

49 Kindt & Müller 2006, s. 161.

historiskt förankrade mening. ”For them, in other words, determining the implied author of a text requires that the text concerned be read with the help of the lexicon of the time in which it originated and against the background of the culture of that time.”⁵⁰ En konventionalistisk tolkning leder därmed inte till en rad tolkningar, där alla är lika giltiga, men Kindt och Müller menar att den likaväl är inkompatibel med en fungerande teori om den implicite författaren: Genom att anlägga en modell för en texttolkning som, förutsatt full insatthet i textuella och icke-textuella historiska konventioner, ger en direkt och korrekt bild av den implicite författaren begår man misstaget att ”considerably underestimate the scope open to the interpretive assignement of meaning.”⁵¹ Det finns ingenting i den konventionalistiska infallsvinkeln som medför att den implicite författaren kan konstrueras entydigt, och alltså är inte heller denna infallsvinkel kompatibel med en implicit författare sådan den anses vara. Därför menar jag, i likhet med Kindt och Müller, att en icke-intentionalistisk infallsvinkel inte kan vara en grund för en förståelse av den implicite författaren.

Kvar återstår då en intentionalistisk infallsvinkel på texttolkning. Likt den icke-intentionalistiska infallsvinkeln kan denna delas in i två undergrupper: den faktiska intentionalismen och den hypotetiska intentionalismen. Den faktiska intentionalismen vill jag snabbt avfärda då den grundar sig i en texttolkning som har som yttersta mål att utröna vad författaren faktiskt avsåg. Att vid tolkning av skönlitterära texter ha som mål att utröna vad författarens egentliga intentioner ter sig orimligt av den enkla anledningen att en sådan intention (om den alls existerar) aldrig någonsin kan preciseras. Inte ens författaren vet alla detaljer i en texts egentliga mening. Givetvis kan man hävda att den faktiska intentionalismen strävar efter att hitta den mening som det är mest *sannolikt* att en författare avsåg, men då har man två problem: För det första har man att göra med en situation där det kan uppstå en rad olika, i lika grad sannolika, meningar, därför att olika läsare av en text gör olika tolkningar av sannolikheten. För det andra medför sannolikhetsparametern att infallsvinkelns egentliga syfte har förskjutits. En tolkning som strävar efter att hitta det mest sannolika är inte längre *faktisk*, då den inte längre syftar till något absolut. En implicit författare som grundar sig i den faktiska intentionalismen verkar därför vara en omöjlighet. Ensam kvar står då en implicit författare som ett postulerat subjekt bakom texten, grundad i en hypotetisk-intentionalistisk modell för texters mening, och det är i denna modell som den fortsatta diskussionen och analysen grundar sig.

50 Kindt & Müller 2006, s. 164.

51 Kindt & Müller 2006, s. 165.

2.2.3 En hypotetisk-intentionalistisk implicit författare

Ett hypotetisk-intentionalistiskt synsätt på den implicite författaren grundar sig i idén att den empiriske författarens faktiska avsikter inte skall vara avgörande för texttolkningen (och därmed för konstituerandet av den implicite författaren), men att författarens intentioner inte för den sakens skull helt utestängas från tolkningen. Istället, menar Kindt och Müller, ses författaren som "the central point of reference for every appropriate interpretation of a work [...]"⁵² Tolkningen ska så att säga bygga på en relation med författarens faktiska syfte. Genom att hela tiden relatera tolkningen av en text till författarens intentioner kommer man bort från det felaktiga antagandet att varje tolkning är lika värdefull. Det finns, med andra ord, för varje text en i teorin oändlig rad av tolkningar, men vissa av dessa är mer värdefulla än andra, de visar på en mening som ligger närmare den mening som författaren avsåg. William Nelles skriver i artikeln "A Hypothetical Implied Author" att det hos vissa teoretiker finns en felaktig uppfattning som "endorses every new reading as equally valuable and dismisses the implied author's intention and the demand for textual support as criteria for evaluating readings."⁵³ Rimligtvis måste det, menar jag, finnas tolkningar som är "mer korrekta" än andra, då det i texten finns ett syfte förbundet med författarens ursprungliga syfte. De tolkningar som närmar sig detta författarens faktiska syfte kan anses som mer korrekta än de tolkningar som ligger långt ifrån. Och ett hypotetiskt-intentionalistiskt synsätt är alltså bättre på att omfatta denna aspekt av tolkningen än vad ett faktiskt-intentionalistiskt synsätt är, i och med att vi som läsare aldrig kan veta vad den faktiska intentionen från början var.

Givetvis kan man argumentera att tolkningens "korrekthet" inte är avgörande för dess värde, då dess värde snarare ligger i relationen mellan texten och läsaren. En tolknings värde måste till syvende och sist vara helt beroende av uttolkaren får ut av att göra nämnda tolkning. Dock finns det en distinktion mellan att en tolkning är "värdefull" och att en tolkning är "korrekt". I denna diskussion används ordet "värdefull" snarast syftande på en tolkning som säger något relevant om texten och dess förhållande till författarens intentioner, istället för syftande på det värde en uttolkare tillskriver sin egen uttolkning i termer av hur mycket denna uttolkare anser sig få ut av sin tolkning.

Vidare skriver Nelles om det hypotetisk-intentionalistiska synsättet att: "The utility of this approach lies in its explicit admission of contextual evidence to supplement textual evidence, combined with a careful delimitation of those contexts relevant for interpretation."⁵⁴ För Nelles är det av stor vikt att kontextuell evidens skall få komplettera den

52 Kindt & Müller 2006, s. 171.

53 Nelles 2011, s. 113.

54 Nelles 2011, s. 114.

textuella evidensen. Detta betyder nödvändigtvis inte att tolkningar byggda kring en gedigen biografisk kunskap om författaren skall premieras. Istället vill modellen visa att den kontextuella evidensen är av betydelse för att hitta en ”korrekt tolkning”, i så måtto att den kontext i vilken verket är skriven är avgörande för dess tänkta ideal-läsare, eller för den läsare som i egenskap av att ligga nära den tänkta läsaren är bra lämpad för att uttolka texten. Den kontextuella evidensen får, vid sidan av den textuella, därmed en avgörande betydelse för den implicite författare som kan konstrueras från texten, i och med att den kontextuellt förankrade tänkta läsaren är avgörande för konstruktionen av den implicite författaren. Nelles skriver: ”The acceptable context, in a nutshell, is limited to what the informed or competent contemporary reader of a work should know, and the implied author would necessarily be one that could plausibly be imagined by that ideal but possible reader.”⁵⁵ Alltså: den implicite författaren kan konstrueras av en läsare som har de kunskaper som en informerad och kompetent läsare rimligen bör ha. Att exakt fastställa vilka kunskaper denna informerade och kompetenta läsare måste ha är givetvis en omöjlighet men i författarens föreställning om läsaren finns ändå en, mer eller mindre medveten, konstruktion: det finns bakom varje text en föreställning om vilka försanthållanden och värderingar som den tänkte läsaren hyser.⁵⁶ En informerad och kompetent läsare måste således vara en som i så stor utsträckning som möjligt sammanfaller med den av författaren tänkta läsaren. Således är den implicite författaren den konstruktion som kan göras av denna informerade och kompetenta läsare.

Kvarstår gör dock problemet att vi fortfarande inte kan precisera den informerade och kompetenta läsaren, och därmed är denna aspekt av den implicite författaren fortfarande vag. I och med att den för uttolkningen ideala läsaren inte kan preciseras finns det ett mått av osäkerhet även i konstruktionen av den implicite författaren. I diskussionens inledande stycken, om hypotetisk intentionalism som tolkningsmetod för skönlitterära texter, menar jag att det till en skönlitterär text finns en (eller flera) bästa hypoteser rörande dess mening, och att denna hypotes (eller en sammansättning av dem, om de är flera) är att betrakta som den bästa tolkningen av textens mening. Samma problem uppstår där: vi kan inte säkert fastställa vilken av de möjliga tolkningarna som är den bästa (även fast vi kan avfärda vissa tolkningar som orimliga). Istället har vi där att göra med en sammansättning av tolkningar som vi, i Levinsons ord, bör förstå så att ”it becomes, from a certain angle, unitary.”⁵⁷ Alltså: uttolkningen av texten kräver att vi förhåller oss till möjligheten att ett flertal olika, lika välgrundade, tolkningar av en skönlitterär text kan postuleras, och att dessa då bör ses som en

55 Nelles 2011, s. 114.

56 Jämför med Edwin Blacks begrepp *second persona*, Black 1999, s. 331–340.

57 Levinson 2002, s. 310.

sammansatt entitet, som då blir textens mening. Preciseringen av den informerade och kompetenta läsaren fungerar analogt: I försöken att precisera vilka kunskaper den informerade och kompetenta läsaren behöver besitta kan det finnas en rad olika, lika välgrundade, hypoteser, och dessa hypoteser bör då ses som en enda sammanhängande entitet, vilken utgör textens ideala läsare-uttolkare. Att denna uppfattning om den ideala läsaren inte sammanfaller helt med den av författaren avsedda, kan vi inte komma ifrån, men på samma sätt som vi inte intresserar oss för författarens egentliga mening med texten (då den ju aldrig kan preciseras, varken av oss eller författaren) är det även poänglöst att jaga efter en exakt fastnaglad idealläsare. Levinson skriver: "the core meaning of a literary work is given by the *best hypothesis*, from the position of an appropriately informed, sympathetic, and discriminating reader [...]"⁵⁸ (min kursivering) och analogt med hur den bästa tolkningen av en texts mening är avhängig den bästa möjliga hypotesen (givet en informerad och kompetent läsare) så är även den implicite författaren en konstruktion baserad i en hypotes, eller *en sammansättning* av flera hypoteser, där sammansättningen är sådan att den omfattar alla hypoteser som är lika välgrundade och att betrakta som "den bästa hypotesen" och sätter dem i en symbiotisk relation med varandra.

För att sammanfatta har vi alltså att göra med en hypotetisk intentionalistisk implicit författare som är grundad i en sammansättning av en eller flera bästa hypoteser, baserade på både kontextuell och textuell evidens, där den kontextuella evidensen fungerar som ett stöd eller en referensram för den textuella. För att, innan jag går in på den implicite författarens betydelse i en analys, knyta ihop diskussionen kring textolkning och den implicite författaren vill jag lyfta fram Levinson, som i "Hypothetical Intentionalism: Statement, Objections, and Replies" konstaterar att:

The fact that we have no logical notion handy for representing the ensemble of acceptable interpretations [som blir resultatet vid ett hypotetiskt-intentionalistiskt synsätt] taken together does not show that the most correct and comprehensive interpretation of a work is anything other than that ensemble.⁵⁹

Innebörden här är att avsaknaden av ett bra begrepp för den sammansättning av möjliga tolkningar som uppkommer vid en hypotetisk-intentionalistisk tolkning av en skönlitterär text inte nödvändigtvis är att betrakta som ett argument mot den hypotetisk-intentionalistiska tolkningsmodellen. Intressant här är att den sammansättning av tolkningar som uppkommer

58 Levinson 2002, s. 309.

59 Levinson 2002, s. 310–311.

vid ett hypotetisk-intentionalistiskt angreppssätt på en skönlitterär text tycks vara helt motsvarande den sammansättning av hypoteser i vilken den implicite författaren baseras. Som Nelles konstaterar:

Implied author theory might have something to offer hypothetical intentionalism in return. Levinsons complaint that 'we have no logical notation handy representing the ensemble of acceptable interpretations taken together' might well be answered by the concept of implied reader, whose interpretation would be precisely the comprehensive set of these optimal interpretations.⁶⁰

Alltså: Den hypotetisk-intentionalistiska tolkningsdoktrinen lämnar oss med en sammansättning av tolkningar, för vilken vi inte har något bra begrepp. Men den implicite författaren tycks kunna fylla en liknande funktion som denna sammansättning av tolkningar. Den implicite författaren, och dess motpol den implicite läsaren, kan alltså ses som fungerande tillsammans med den hypotetisk-intentionalistiska texttolkningen. Sammantaget kan då sägas att idén om den implicite författaren går ihop bra med en hypotetisk-intentionalistisk syn på texttolkning, och därmed har vi en implicit författare som inte bara är kompatibel med hypotetisk intentionalism, utan som också berikar densamma.

Vidare återstår att undersöka hur denne implicite författare kan vara behjälplig vid en analys.

2.3 Betydelsen av den implicite författaren i en analys

För att den implicite författare som presenteras ovan ska bli användbar i en retorisk analys måste dess roll i en narratologisk modell preciseras. Som Ryan mycket riktigt påpekar tycks den implicite författaren inte ha en plats i en kommunikationsmodell av typen: författare → implicit författare → berättare → *narratee* → implicerad läsare → läsare, i och med att den implicite författaren inte tycks tillhöra någon av de två världarna som postuleras: varken den empiriska eller den fiktiva. För att detta skall bli tydligt vill jag börja med att snabbt gå igenom förhållandet mellan författaren och olika former av berättare, för att sedan kunna precisera var den implicite författaren hör hemma i en sådan ram, och därpå visa hur dess roll är givande att studera.

De flesta teoretiker går med på att det i varje berättande text finns en instans som fyller

60 Nelles 2011, s. 114–115, samt Levinson 2002.

en funktion som berättare, och så att säga agerar som författarens berättande röst.⁶¹ Berättaren kan vara homodiegetisk (vilket innebär att den också är protagonisten eller en annan person i texten) eller heterodiegetisk (vilket innebär att den inte är delaktig i textens handlingsförlopp, utan befinner sig utanför detta). Vidare kan berättaren vara intradiegetisk (och därmed berätta från ett perspektiv inom berättelsen) eller extradiegetisk (och berätta från en punkt utanför det fiktiva universumet).⁶² Den amerikanska litteraturteoretikern Susan S. Lanser menar i artikeln ”(Im)plying the Author” att den implicite författaren i en text i större eller mindre utsträckning identifieras med en av gestalterna i texten. Vad detta betyder är alltså att den implicite författare som kan konstrueras utifrån en text hela tiden associeras till den gestalt i texten som, i Lansers ord, ”occup[ies] the text's highest level(s) of authority.”⁶³ Lanser menar att det finns en hierarki i berättarformerna: en extradiegetisk berättare står högre än en intradiegetisk, och en heterodiegetisk berättare står högre än en homodiegetisk. En berättare som är extradiegetisk-heterodiegetisk kommer alltså att identifieras med den implicite författaren i en större utsträckning än en berättare som är intradiegetisk-homodiegetisk, därför att den förstnämnda av dessa så att säga ligger närmare den empiriske författaren och, med en hypotetisk-intentionalistisk tolkning av begreppet, även närmare den implicite författaren. Lanser omnämner detta hierarkiska förhållande som ”diegetiskt”.

Vidare menar Lanser att det även finns ett annat förhållande mellan olika berättare i en text, som är minst lika viktigt för associerandet av en berättare med en implicit författare, nämligen det mimetiska. En berättarhierarki som är mimetisk är, enligt Lanser, sådan att den uppkommer ”internally as the narrative establishes the credibility, wisdom, and reliability of various narrators and characters.”⁶⁴ Den eller de röster som både diegetiskt och mimetiskt är högre upp i verkets hierarki av berättare associeras lättare med den implicite författaren, inte nödvändigtvis i så mening att läsaren gör en direkt koppling mellan dessa berättare och författaren, utan snarare så att läsaren tillskriver dessa berättarröster en privilegierad roll i förhållande till författarens medvetande. Det ligger alltså närmare till hands för en läsare att dra kopplingar mellan hierarkiskt högt stående berättare och författaren än mellan hierarkiskt lågt stående berättare och författaren: ”In other words, a blend of diegetic and mimetic factors create pointers encouraging readers to identify authorial positions with particular narrators

61 Som alltid finns det även andra sätt att se på saken. Exempelvis argumenterar Richard Walsh i artikeln ”Who Is the Narrator?” mot det traditionella synsättet på en berättare som ”a distinct and inherent agent of fictional narrative”, och menar att det bör förkastas. Se Richard Walsh, ”Who Is the Narrator?”, *Poetics Today* vol. 18, 1997:4, s. 495–513.

62 Ursprungligen från den franske litteraturteoretikern Gérard Genette, se Gérard Genette, *Narrative Discourse Revisited*, Ithaca: Cornell University Press 1988.

63 Lanser 2001, s. 155.

64 Lanser 2001, s. 156.

and characters or with specific aspects of these narrators and characters.”⁶⁵ Intressantare ändå blir det i och med den möjliga följd av resonemanget som Lanser presenterar, där termen *autodiegetic* syftar på en homodiegetisk författare som är verkets protagonist: ”If I am right about this process, then even – or especially – autodiegetic narrators may be more closely tied to implied authorship than we have wished to believe.”⁶⁶ Med andra ord så finns det alltså en tydlig länk mellan en autodiegetisk berättare och den implicite författaren i ett verk. De normer och försanthållanden som styr den autodiegetiska berättaren tycks ligga väldigt nära de normer och försanthållanden som utgör de etiska värdena hos den implicite författaren. En förståelse för hur den implicite författaren konstrueras kan tillsammans med en förståelse av den implicite författarens roll i förhållande till olika berättarröster därmed ge en fördjupad insikt i hur ett verks olika berättares värderingar och försanthållanden påverkar hur läsaren uppfattar verket.

I en analys av den implicite författaren i *The Great Gatsby* skriver den amerikanska narratologen Elizabeth Preston om det retoriska förhållandet mellan den implicite författaren och läsaren. Preston menar att det i mötet mellan den empiriske läsaren och *the authorial audience* (med andra ord den implicite läsaren) uppstår upprepade (dis)identifikationer.⁶⁷ Jag menar att eftersom den implicite läsarens värderingar och försanthållanden helt motsvarar de hos den implicite författaren så kan fenomenet överföras direkt på förhållandet mellan den implicite författaren och läsaren av verket. Läsaren uppfattar alltså den implicite författarens värderingar och försanthållanden och förhåller sig till dessa genom att identifiera sig med dem i större eller mindre grad. Identifikationen är i sin tur avgörande för hur läsaren uppfattar verket i sin helhet.

En hypotetisk-intentionalistisk syn på den implicite författaren ger en grund för att utröna vilka värderingar och försanthållanden som är grundläggande i ett verk. Den hypotetiska intentionalismen kan med andra ord sägas förklara hur läsaren kan veta saker om den implicite författaren, och därmed påverkar den hypotetiska intentionalismen sättet på vilket läsaren uppfattar ett skönlitterärt verk. En läsare som i stor utsträckning kan ta till sig de normer och försanthållanden som den implicite författaren hyser kommer därför att vara mottaglig för verket i större utsträckning än en läsare som inte kan identifiera sig med de värderingar och försanthållanden som är rådande hos den implicite författaren. I förlängningen betyder det att den implicite författaren är av stor betydelse för hur väl kommunikationen mellan författaren och läsaren fungerar: Läsarens uppfattning om verket är till stor del

65 Lanser 2001, s. 156.

66 Lanser 2001, s. 156.

67 *(dis)identifications*, se Elizabeth Preston, ”Implying authors in ’The Great Gatsby’”, *Narrative* vol. 5, 1997:2, s. 155.

beroende på den implicite författaren.

Med detta i åtanke kan då formuleras en modell för hur den hypotetisk-intentionalistiska implicite författaren är betydelsefull för att förstå det skönlitterära verkets funktion som kommunikationsmedel mellan en författare och en läsare. Den hypotetisk-intentionalistiska modellen för en implicit författare ger ett verktyg för att förstå hur värderingar och försanthållanden i verket gör sig gällande, och därmed också för hur det högsta måttet av identifikation hos läsaren kan uppstå.⁶⁸ Den hypotetisk-intentionalistiska implicite författaren ger alltså en förståelse för referenspunkten för identifikationen, och därmed kan den implicite författaren vara intressant som ett analysverktyg på så sätt att den kan användas för att identifiera de värderingar och försanthållanden som en läsare av ett skönlitterärt verk måste ställa sina egna värderingar och försanthållanden i relation till. På så sätt kan den implicite författaren ge en förståelse för hur kommunikation genom ett skönlitterärt verk är beroende av ett visst mått av identifikation från läsarens håll med verkets inneboende värderingar och försanthållanden. Därmed blir den implicite författaren också ett analysverktyg behjälpligt för att förstå ett skönlitterärt verks retoriska funktion.

68 Samtidigt som en hypotetisk-intentionalistisk modell ger alltså ett verktyg för att förstå hur de optimala förutsättningarna för identifikation uppkommer, så är det i den enskilda läsoplevelsen den enskilde läsarens upplevda mått av identifikation som är av vikt för hur verket uppfattas. Den hypotetisk-intentionalistiska implicite författaren ger ett verktyg för att förstå vilka värderingar och försanthållanden hos läsaren som kan ge den största identifikationen.

3. Analys: Den implicite författaren i Knausgårds *Min Kamp*

Karl Ove Knausgårds autofiktiva roman *Min kamp* börjar med orden:

FOR HJERTET ER LIVET ENKELT: det slår så lenge det kan. Så stopper det. Før eller siden, en eller annen dag, opphører denne stampende bevegelsen av seg selv, og blodet begynner å renne mot kroppens laveste punkt, hvor det samler seg i en liten kulp, synlig fra utsiden som et mørkt og bløtlig felt på den stadig hvitere huden, alt mens temperaturen synker, lemmene stivner og tarmene tømmes.⁶⁹

Romanens inledning har formen av en kort essä om döden och dess plats i samhället. Knausgård tar avstamp i en blandning mellan metaforiska uttryck av döden ("[...] livet kapitulerer ifølge bestemte regler, en slags *gentlemen's agreement* [...]”⁷⁰) och användningen av fackuttryck ("De [bakterier] når de Haverske kanaler, de Lieberkühnske krypter, de Langerhanske øyer. De når Bowmans kapsel i Renes, Clarks søyle i Spinalis, den svarte substans i Mesencephalon.”⁷¹) Under de följande sidorna leder han diskussionen in på samhällets förhållningssätt till döden och till de döda. Vi tycks hysa nästan ktoniska insikter: de döda måste döljas för omvärldens blickar, och de döda måste föras nedåt, mot marknivå, aldrig uppåt. Det fortfarande oidentifierade berättarjaget påpekar det underliga i ett sådant förhållningssätt, det finns inga risker i att låta en död vara exponerad under en tid. "Den eldre mannen som dør under en kinoforestelling kan like gjerne bli sittende i setet til filmen er slutt, og gjennom den neste forestillingen også.”⁷² Trots att, påpekar berättarjaget, vi tycks ha inställningen att döden måste döljas i största möjliga mån fyller vi våra medier med död, i form av nyheter om dödsfall och i form av den stora mängd fiktiv död som visas i filmer, tv-serier och böcker. Det är alltså inte döden i sig som känns hotfull och måste gömmas. "Om ikke døden som fenomen skremmer oss, hvorfor da dette ubehaget overfor de døde kroppene?”⁷³

Berättaren redogör sedan för några exempel på döden i media: En utförsåkare kör omkull och sliter av pulsådern i fallet. Ett flygplan lyfter, eld slår ut från vingarna och planet exploderar. En fiskebåt sjunker utanför Nordnorges kust en kväll och lämnar inga spår. Tv-nyheterna visar bilder av den tomma havsytan:

69 Karl Ove Knausgård, *Min kamp 1*, Oslo: Forlaget Oktober AS 2009, s. 7.

70 Knausgård 2009, s. 7.

71 Knausgård 2009, s. 7.

72 Knausgård 2009, s. 8.

73 Knausgård 2009, s. 9.

Det er overskyet, de grågrønne dønningene rolige og tunge, likesom i besittelse av et annet temperament enn de krappe, hvitskummende toppene som her og der bryter fram. Jag sitter alene og ser det, en gang på våren, antageligvis, for min far er ute i hagen og arbeider.⁷⁴

Først här, fyra sidor in i romanen, introduceras det ”jag” som sedan identifieras med romanens berättare. För att förstå den implicite författaren i *Min kamp* så är detta av intresse, då övergången från, och kontrasten mellan, det essäistiska och det vardagligt prosaberättande ger en fingervisning om de värderingar och försanthållanden som styr den implicite författaren.

Romanens förutsättningar är att den empiriske författaren Knausgård skriver om sitt liv, med den uttalade ambitionen att skriva ”sanning”. Boken rör sig mellan olika historiska tidpunkter. Då den unge romangestalten Karl Ove Knausgård sitter ensam och ser grågröna dyningar på tv är det mitten av sjuttioalet och han är 8 år gammal. Barndomsskildringen är uppblandad med insikter från nutiden: ”Jeg var åtte år gammel den kvelden, min far trettito. Selv om jeg fortsatt ikke kan si at jeg forstår ham eller vet hva slags menneske han var, gjør det faktum at jeg nå er syv år eldre enn han var da, at enkelte ting blir lettere å begripe.”⁷⁵ Kulturjournalisten Malin Ullgren skriver i en recension i Dagens nyheter att ”[i]nledningen drar åt essä, men snart tar en perfekt normalprosa över”⁷⁶ och just detta växelspel mellan essäistiska inslag och berättande inslag är betecknande för resten av romansviten. De tydligaste inslagen kommer först i den avslutande delen, där Knausgård ägnar ett flera hundra sidor långt essäistiskt avsnitt åt att diskutera Adolf Hitler, och vid sidan av detta för flera diskussioner om litteraturens kraft, förankrade i analyser av dikter av Paul Celan och Rainer Maria Rilke.⁷⁷ Dessa essäistiska inslag, eller kontrasten mellan dem och det vardagliga berättandet om vardagliga företeelser, är centralt för att förstå konstituerandet av den implicite författaren i *Min kamp*.

Den essäistiska inledningen ger romanen en utgångspunkt i ett stort och seriöst tema, och tycks säga att romanen handlar om döden, och inte om att, exempelvis, växa upp. Genom att inleda med en skildring av ett dödens biologi sätter Knausgård en allvarlig ton som sedan fungerar som en kontrast mot den barndomsskildring som tar över några sidor in i texten. Inledningen kan alltså – på en första basal nivå – sägas visa hur den implicite författaren värderar vissa typer av ämnen över andra. Den implicite författaren får redan i romanens absoluta inledning en karaktär som säger att det viktigaste i romanen är de stora ämnena, och

74 Knausgård 2009, s. 11.

75 Knausgård 2009, s. 13.

76 Malin Ullgren, ”Karl Ove Knausgård: 'Min kamp'”, *Dagens nyheter* 2010-10-11, <http://www.dn.se/dnbok/bokrecensioner/karl-ove-knausgard-min-kamp/> (2015-01-03).

77 Se Knausgård 2011.

inte barndomsskildringen. Läsaren ombeds att disponera sig på ett sådant sätt att större vikt lägges vid de essäistiska inslagen snarare än vid prosaberättandet, och därmed också så att större vikt läggs vid de större ämnena. Samtidigt som det finns något av ett motsatsförhållande mellan essäistiken och prosan är de så intrikat invävda i varandra att de ofta är svåra att skilja åt. Den nästan omärkliga övergången från inledningens essästycke till barndomsskildringen ("Jag sitter alene og ser det [...]"⁷⁸) är bara ett av många exempel. Detta nästan symbiotiska förhållande mellan essäistiken och prosan gör att den förra tycks vara hårt förankrad i det tydliga berättarjag som figurerar i prosastyckena. Essäistiken blir så att säga förankrad i berättarjaget. Därmed kan den ses som en väsentlig del av berättarjagets inre.

Här vill jag knyta an till det som Lanser säger om diegetiska och mimetiska berättarhierarkier och deras roll för konstituerandet av den implicite författaren: Den berättarröst som står högst i hierarkin, diegetiskt och mimetiskt, är den som i störst utsträckning identifieras med den implicite författaren, och en autodiegetisk berättare är möjligen den typ av berättare som står allra högst. Det finns alltså ett tydligt band mellan värderingar och försanthållanden hos ett verks autodiegetiska berättare och dess implicite författare. I fallet *Min kamp* innebär det att de värderingar och försanthållanden som den autodiegetiska berättaren hyser lätt associeras till den implicite författaren. I och med att de essäistiska styckena – i grund och botten opersonliga – förankras hårt i prosaavsnittens berättarjag kan de därmed även ses som grundläggande för konstituerandet av den implicite författaren. Essäistiken blir därmed viktig för den implicite författaren.

För att återgå till den korta essän i inledningen av *Min kamp* och dess betydelse för konstituerandet av den implicite författaren vill jag hävda att de värderingar och försanthållanden som kan uppfattas i inledningen är avgörande för hur den implicite författaren konstitueras och därmed även för hur verket i sin helhet uppfattas av läsaren. Processen är för den enskilde läsaren givetvis beroende av måttet av identifikation, det vill säga i hur stor utsträckning läsaren kan identifiera sig med de värderingar och försanthållanden som gör sig gällande i verket. Ett exempel som jag vill belysa är följande korta stycke:

De enorme svermene med bakterier som begynner å spre seg ut i kroppens indre, kan ingenting stanse. Hade de forsøkt seg bare noen timer tidligere, ville de straks ha møtt motstand, men nå er alt stille rundt dem, og de trenger stadig dypere inn i det fuktige og mørke. De når de Haverske kanaler, de Lieberkühnske krypter, de Langerhanske øyer. De

78 Knausgård 2009, s. 11.

når Bowmans kapsel i Renes, Clarks søyle i Spinalis, den svarte substans
i Mesencephalon. Og de når hjertet.⁷⁹

Här finns flera intressanta detaljer som kan visa på de värderingar som gör sig gällande hos den implicite författaren. Givetvis ger inte en analys fokuserad på ett kort avsnitt av romanen en tillförlitlig bild av den implicite författaren för verket som helhet – och det kanske inte finns någon poäng i att tala om en implicit författare i en del av ett verk, då verket måste ses i sin helhet – men genom att visa hur specifika saker i inledningen kan antyda saker om den implicite författaren vill jag ändå demonstrera hur den implicite författaren kan konstrueras. Saker som antyds av inledningen kan motsägas av andra passager i romanen, samtidigt som det som framkommer i inledningen även ger ett slags förförståelse för resten av läsningen.

Det första man kan notera ur passagen är hur bakterierna rör sig ner genom en stilla kropp, och att denna bakteriernas rörelse är oundviklig, att ingenting kan hejda den. De visar på så sätt maktlösheten vi har gentemot döden: När hjärtat till sist slutat slå så är allting fortsättningsvis helt utanför vår makt. Allt blir stilla och de biologiska nedbrytningsprocesserna startar. Ingenstans i inledningen finns några referenser till gudomlighet, till en odödlig själ, eller till ett liv efter detta. Den implicite författaren tycks alltså från passagen vara högst naturvetenskaplig i sitt förhållningssätt till döden, snarare än religiös. Här kan man alltså läsa in en grundläggande värdering hos den implicite författaren: Religionen är inte viktig.

Samtidigt som bakteriernas rörelse framställs som oundviklig och närmast automatisk, framställs den också så att den ger associationer till upptäcktsresande. Bakterierna ”når de Haverske kanaler, når de Lieberkühnske krypter”, två stilla landskap, på samma sätt som Roald Amundsen – något av en norsk nationalhjälte – nådde Sydpolen och nådde Nome i Alaska genom att som förste man ta sig igenom Nordvästpassagen. Bakteriernas rörelse kan alltså sägas vara en första symbol för det ett manlighetsideal som romankaraktären Knausgård, och även romanens implicite författare, genomgående håller högt. Dessutom visar användandet av en rad fackuttryck på författarens bildning, och antyder därmed en strävan efter ett intellektuellt ideal. Passagen i sig är inte i närheten av talande nog för att dra en sådan slutsats, men i skenet av resten av romanen, där ett självständigt och bildat manlighetsideal hela tiden framställs som något eftersträvansvärt, är det rimligt att se framställningen av bakteriernas rörelse som en första fingervisning. I en C-uppsats i litteraturvetenskap framlagd vid Uppsala universitet skriver Oskar Alsing att en genomgående tematik i *Min kamp* är ”uppbrottet från det vardagliga och den litterära resan mot mening. Han [Knausgård] flyr in i

79 Knausgård 2009, s. 7.

en värld som är simplare och i nära kontakt med naturen [...]”⁸⁰ I skenet av en sådan glorifiering av den fria mannen, som är oberoende av samhället och familjen och på en ständig ”resa” mot ett litterärt mål tar sig bakteriernas rörelse som en liknande resa. Först nu, när de är fria från hjärtats slag, kan de resa obehindrat mot de mystiska platserna namngivna av vetenskapsmän.

Att de anatomiska detaljer som Knausgård valt ut bär namn av manliga forskare är också talande för det högt hållna manlighetsidealet. Havers kanaler, efter anatomen Clopton Havers; Lieberkühns körtlar, efter anatomen Johann N. Lieberkühn, och så vidare.⁸¹ I många av de essäliknande avsnitten i romanen pratar Knausgård om manliga förebilder inom konst, litteratur och vetenskap. Då han beskriver sitt arbetsrum är han inte sen att rada upp namnen på några av de författare han har nära till hands, (”Paracelsus, Basileios, Lukrets, Thomas Browne, Olof Rudbeck, Augustin, Thomas Aquinas, Albertus Seba, Werner Heisenberg, Raymond Russel, og Bibelen, naturligtvis [...]”⁸²) och låta dessa representera de ämnen som han för tillfället intresserar sig för i sitt skrivande. Detta ständiga samspel med andra manliga konstnärer gör det tydligt att den implicite författaren i *Min kamp* håller ett sådant ideal högt.

Kort sagt så kan alltså inledningen av *Min kamp*, trots att berättarjaget introduceras först flera sidor in i texten, sägas visa på flera olika värderingar hos den implicite författaren. Läsaren kan ana en glorifiering av det fria bildade manlighetsidealet och ett naturvetenskapligt snarare än religiöst förhållningssätt, samtidigt som det faktum att romanen inleds med ett essäavsnitt om döden, istället för att kliva rakt in i barndomshandlingen, visar hur de stora ämnena är det som den implicite författaren vill att läsaren ska fokusera på.

3.1 Betydelsen av den hypotetiska intentionalismen

Avslutningsvis kan man fråga sig vad det hypotetisk-intentionalistiska perspektivet kan tillföra förståelsen av *Min kamp*. Uppenbarligen, som visas ovan, kan begreppet implicit författare användas i en analys utan att den implicite författaren är specificerad som varande hypotetisk-intentionalistisk. Men vad den korta analysen ovan visar är bara vad olika element i texten *kan* säga om den implicite författaren, utan att egentligen ställa frågan: Är det här de värderingar och försanthållanden som egentligen utgör den implicite författaren?

Den hypotetiska intentionalismen belyser möjligheten att det finns en implicit författare som är mer ”korrekt” än den som en enskild läsare tror sig kunna urskilja. För *Min*

80 Alsing 2013, s. 23.

81 Se Anders Rydholm, ”haverska kanaler”, *Nationalencyklopedin*, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/haverska-kanaler> (2015-01-03), samt Bertil Sonesson, ”Lieberkühns körtlar”, *Nationalencyklopedin*, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/lieberkuhns-kortlar> (2015-01-03).

82 Knausgård 2009, s. 218.

kamp innebär det att en ideal-läsare, en läsare som besitter de nödvändiga kontextuella kunskaperna och som helt och fullt kan identifiera sig med den implicite författarens värderingar och försanthållanden, kan göra en annan konstruktion av den implicite författaren och att denna konstruktion är mer korrekt än alla övriga. Alltså kommer en läsare vars värderingar och försanthållanden till stor del sammanfaller med de som hyses av den implicite författaren i en större grad kunna ta till sig romanen, och i större grad göra en korrekt tolkning av dess yttrande-mening. Vi minns Blacks ord: ”The critic can see in the auditor implied by a discourse a model of what the rhetor would have his real auditor become.”⁸³ Den implicite författaren i *Min kamp* värderar tematiken kring döden högre än barndomsskildringen, och håller en högst naturvetenskaplig syn på livet framför en religiös, och glorifierar eller eftersträvar ett fritt manlighetsideal. En läsare som identifierar sig med dessa värderingar och försanthållanden kan, i större grad än en som inte gör det, ta till sig *Min kamp*.

4. Avslutande kommentar

Begreppet implicit författare har diskuterats ingående sedan det introducerades 1961. Förespråkarna har hävdats att det är ett koncept användbart inom tolkningsteori eller ett bra analysverktyg. Skeptikerna har menat att det, förutom att sakna en plats i en kommunikationsteori, även är oprecist till den grad att det inte är applicerbart. Föreliggande uppsats visar på en preciserad förståelse av den implicite författaren, i samspel med en hypotetisk-intentionalistisk modell för texttolkning. Det visar sig att en utgångspunkt i en hypotetisk-intentionalistisk texttolkning kan leda fram till, och samspela fint med, en idé om en implicit författare. Den implicite författare som här läggs fram tar fasta på att det i en text kan finnas ett flertal tolkningar, som alla är i lika grad korrekta, samtidigt som det i praktiken är en omöjlighet att veta vilken tolkning författaren faktiskt avsåg. Sammantaget så visar diskussionen hur den implicite författaren kan ge en utökad förståelse för samspelet mellan författaren och läsaren, och därmed även för den retoriska aspekten av en skönlitterär text.

83 Black 1999, s. 335.

Käll- och litteraturförteckning

Alsing, Oskar, *Manskampen. En undersökning av maskulinitetens konstruktion i Karl Ove Knausgårds "Min Kamp"*, C-uppsats framlagd vid Avdelningen för litteraturvetenskap, Litteraturvetenskapliga fakulteten, Uppsala universitet 2013

Black, Edwin, "The Second Persona", *Contemporary Rhetorical Theory*, Louis Lucaites, John; Condit, Celeste Michelle & Caudill, Sally (red.), New York: Guilford Press 1999, s. 331-340

Booth, Wayne C., *The Rhetoric of Fiction*, Chicago: The University of Chicago Press 1961

Chatman, Seymour, *Story and Discourse: Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell University Press 1978

Chatman, Seymour, *Coming to Terms. The Rhetoric of Narrative in Fiction and Film*, Ithaca: Cornell University Press 1999

Eco, Umberto, *The Role of the Reader*, Bloomington: Indiana University Press 1979

Genette, Gérard, *Narrative Discourse Revisited*, Ithaca: Cornell University Press 1988

Guter, Eran, *Aesthetics A–Z*, Edinburgh: Edinburgh University Press 2010

Kindt, Tom & Müller, Hans-Harald, *The Implied Author. Concept and Controversy*, Berlin: Walter de Gruyter 2006

Knausgård, Karl Ove, *Min kamp 1*, Oslo: Forlaget Oktober AS 2009

Knausgård, Karl Ove, *Min kamp 6*, Oslo: Forlaget Oktober AS 2011

Lanser, Susan S. "(Im)plying the Author", *Narrative* vol. 9, 2001:2, s. 153–160

Levinson, Jerrold, "Intention and Interpretation: A Last Look", *Intention and Interpretation*, Gary Iseminger (red.), Philadelphia: Temple University Press 1992, s. 221–256

Levinson, Jerrold, *The Pleasures of Aesthetics: Philosophical Essays*, Ithaca: Cornell University Press 1996

Levinson, Jerrold, "Hypothetical Intentionalism: Statement, Objections, and Replies", *Is There a Single Right Interpretation?*, Krausz, Michael (red.), University Park: The Pennsylvania State University Press 2002, s. 309–318

Lodge, David, "Review Booth 1961", *Modern Language Review*, 1962:57, s. 580–581

Melberg, Arne, "En man som heter Karl Ove", *Svenska dagbladet* 2013-09-01, http://www.svd.se/kultur/litteratur/en-man-som-heter-karl-ove_8472252.svd (2015-01-04)

Nelles, William, "A Hypothetical Implied Author", *Style* vol. 45, 2011:1, s. 109–118

Olsen, Jon Arild, "Finns det fortellinger uten fortellere? Med en ekskurs om Karl Ove

Knausgårds *Min kamp*”, *Norsk Litteraturvitenskapelig Tidsskrift* vol. 13, 2010:3, s. 55–64

Peirce, Charles Sanders, ”Logic as Semiotic: The Theory of Signs”, *Semiotics: An Introductory Anthology*, Innis, Robert E (red.), Indiana: Hutchinson 1985, s. 9–19

Preston, Elizabeth, ”Implying Authors in 'The Great Gatsby'”, *Narrative* vol. 5, 1997:2, s. 143–164

Ryan, Marie-Laure, ”Meaning, Intent, and the Implied Author”, *Style* vol. 45, 2011:1, s. 29–49

Rydholm, Anders, ”haverska kanaler”, *Nationalencyklopedin*,
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/haverska-kanaler> (2015-01-03)

Schmid, Wolf, *Elemente der Narratologie*, Berlin: Walter de Gruyter 2005

Schmid, Wolf, ”Implied Author”, *Handbook of Narratology*, Hühn, Peter, Pier, John & Schmid, Wolf (red.), Berlin: Walter de Gruyter 2009, s. 161–173

Shen, Dan, ”What Is the Implied Author?”, *Style* vol. 45, 2011:1, s. 80–98

Sonesson, Bertil, ”Lieberkühns körtlar”, *Nationalencyklopedin*,
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/lieberkuhns-körtlar> (2015-01-03)

Tjønneland, Ejvind, *Knausgård-koden*, Oslo: Spartacus forlag AS, 2010

Tolhurst, William, ”On What a Text Is and How It Means”, *British Journal of Aesthetic*, 1979:19, s. 3–14

Toolan, Michael J., *Narrative. A Critical Linguistic Introduction*, London and New York: Routledge 1988

Ullgren, Malin, ”Karl Ove Knausgård: 'Min kamp'”, *Dagens nyheter* 2010-10-11,
<http://www.dn.se/dnbok/bokrecensioner/karl-ove-knausgard-min-kamp> (2015-01-03)

Walsh, Richard, ”Who Is the Narrator?”, *Poetics Today* vol. 18, 1997:4, s. 495–513

Walton, Kendall, *Marvelous Images: Essays on Values and the Arts*, Oxford: Oxford University Press 2008